

Hans Sachs

AZ ALAMIZSNÁS SZÜTYŐ

Farsangi komédia (1552. dec. 2.)

Mann Lajos fordítása

Szereplők:

ROZIMUNDA, fiatal özvegyasszony

ANNA, jámbor szolgálólány

ENGELHART, ifjú kereskedő

KONRÁD, kolduló diák

ROZIMUNDA (*belép szolgálójával, Annával*)

Szerencsém, hogy' elrohantál,
mily csalárdul cserbenhagytál!
Volt egy derék, ifjú férjem,
s meghalt, nem túrted, hogy éljen.
Örömem mind elragadtad,
nem hagytál, csak szívfájdalmat.
Hogy' kínoz e bús özvegyiség,
s ki tudja, hogy mi jöhet még?!
Mily boldogság a házasság,
azt csak özvegyek tudhatják!
Én is milyen boldog voltam,
s most csak vánszorgok félholtan,
semmim nem maradt meg abból!

ANNA Á, asszonyom, hát nem él jól?

Most úr lehet a házában,
ki-be járhat egyfolytában;
ehet és ihat kedvére,
nem rója meg senki érte.
Az panaszkodhat jogosan,
akinek sok gyereke van,
s szegény is a tetejébe.
Annak keserves az élte:
dolgoznia kell keményen,
nemegyszer vízen s kenyéren.
Tartsa Isten így sokáig!

ROZIMUNDA Valami mégis hiányzik,
de arról te nem tudsz, Annám.

ANNA Egy jó férfi. Én ne tudnám?
Mi egyéb hiányozhatna?

- ROZIMUNDA Ezt jól kitaláltad, Anna.
De nincs, aki énutánam
érdeklődne mostanában.
- ANNA Úrnóm, nem így áll a dolog:
kettőt-hármat is mondhatok.
Mind jó derék legényember,
kik titkon, tartják önt szemmel.
Csinosítgatják magukat,
hátha egyszer rájuk mutat.
De ön senkit nem fogadott.
- ROZIMUNDA Mondd meg, Annám, hogy kik azok?
- ANNA Kezdjük Reinharttal s Lamprechtel.
- ROZIMUNDA Ezek közül egyik sem kell.
- ANNA S Engelhartra mit felelne?
- ROZIMUNDA Ő az, aki megfelelne!
Szerinted ő akar engem?
- ANNA Nincs oly nap, hogy ne esengjen,
hozzak üzenetet önnek,
de én félttem, s nem tettem meg.
- ROZIMUNDA Ej, hát mért nem ajánlottad?
- ANNA Mert tiszteltem a halottat;
s hogy Úrnóm fájdalmát, gyászát
nehogy félremagyarázzák.
- ROZIMUNDA Ha még megbíz ilyesmivel,
ne titkoljad előlem el!
- ANNA Épp tegnap szólt, hogy azonnal
szót váltana Asszonyommal,
négy szemközt, teljes titokban.
- ROZIMUNDA Igen, Annám, erre mód van.
Mondd meg neki, hogy fogadom!
- ANNA Már is rohanok, Asszonyom!
Tudom, hamar megtalálom.
(Elsiet)
- ROZIMUNDA Engelhart szép, finom ember,
jó hírem féltene nem kell.
Hogyha kezemet megkéri,
gyorsan igent mondok néki.
Hadd halljam tehát a tervét,
tisztesség ellen tán nem vét.
Most a hátsó házba megyek,
s az ablakon kinézdelek.
(Kimegy)
- ENGELHART (bejön)
Megsebezte az én szívem
tartósan és mélységesen
Rozimunda, a szép özvegy.
De engem most az gyötör meg,

hogy nem szabad megnősülnöm,
 mert szakmámra kell készülnöm
 gazdámnál még három évig.
 Nem lehet így nőm, csak félig,
 hogyha nekem adja testét,
 mielőtt még férje lennék.
 Ezért, ha meglátom Annát,
 adok neki egy szép summát.
 Annám, mért futsz ilyen gyorsan?

ANNA *(érkezik)*

Fiatalúr, jó hírem van!

ENGELHART Kitől, Annám? Asszonyodtól?

ANNA Bizony, Fiatalúr, attól!

Óhajtását általadtam,
 s szépen meg is támogattam.

Hallgatott is rám, a drága:
 azt üzeni, vár magára!

Tőle jöhet, akár holnap.

ENGELHART Eredj, s mondd meg asszonyodnak,

hogy még ma meglátogatom,
 s szívem néki tágra nyitom.

Fogd csak, itt van ez a tallér,
 a jó hírér' és jó szókér'!

Ha eztán is így segítesz,
 azon biztos nem veszítesz.

Csak semmit se lanyhulj most már!

ANNA Ej, Ifiúr, ügye jól áll!

Ne féljen, kit úrnőm kedvel!

ENGELHART Szeretem, teljes szívemmel!

Ha nem nyerném el szerelmét,
 azt hiszem, hogy belehalnék.

Nincs, ki lelkem lázba hozná.

Mondd csak, hogy jutok el hozzá
 oly helyen, hol nem figyelnek?

ANNA Kissé beljebb, az út mellett

áll Szent Miklós kápolnája.

Ott biztosan rátalál ma.

A vecsernyén mindig ott van.

ENGELHART S beszélhetünk is titokban.

Mondd meg néki, ott leszek ma!

Anna elmegy

Óh, ezt ki gondolta volna?

Beszélhetek véle végre,

s teljesül szívem reménye!

(Elmegy)

ANNA (*bejön*)

Úrnóm elment a templomba,
de ma nem imáit mondja,
hanem kerít, míg beszélget,
új szeretőt vagy új férjet.
Bárhogy lesz is, abból nékem
csurran-csöppenget majd szépen.
Remélem, a szegény Annát
a sok jóbul ki nem hagyják!
Máris itt egy kerek tallér,
de az úr, amily gavallér,
tán szőrmét is ad Újévre,
hisz eztán is teszek érte,
remélve, hogy műveletem
üdvöt, boldogságot terem.
De úrnóm már itthon is van,
s mondja, mit hallott titokban.

ROZIMUNDA (*bejön*)

Annám, most adj hű tanácsot!
Engelhart szorongva várt ott,
és szerelmét bizonygatta,
addig is, míg lesz alapja.
Ezt a láncot adta nékem,
s rám is akasztotta szépen.
De elvenni nem tud engem,
ma még, hogyha jól értettem.
Mégis velem akar hálni.
Meg tudod ezt magyarázni?
Hús arany a nászajándék.
Mondtam, ezt meggondolnám még,
de meg semmit nem ígértem.

ANNA

Nem félnék Úrnóm helyében.
Ha kivetí rá a pányvát,
nem kell félténie párját.
Itt marad a közelében.

ROZIMUNDA

Igen, de ha megígérem,
a hideg ki attól ráz ma,
hogyan jut majd be a házba.
A szomszédok leskelődnek.

ANNA

No, majd jól becsapjuk őket!
Ma éjszaka, pont háromkor
mikor a hold már lebókol,
és a hátsó kapunál már
egy árva lélek se járkal,
üres boroshordót lát ott.

ROZIMUNDA

Drága Annám, ezt ajánlod?

ANNA Igen, Úrnóm, csendben várni,
s hagyni madarunk beszállni.
Így lesz Asszonyom majd vidám,
s nem kotlik többé bánatán.

ROZIMUNDA Akkor siess, közöld jókor,
legyen itt éjjel háromkor!
Mutasd meg a hátsó ajtót
s előtte a boroshordót!
Ott vársz, szemed kimereszted,
és szép halkán beereszted!

Anna elmegy

Belevágok hát merészen.
Semmi baj nem lesz, remélem.
A legény jó hírű, jámbor,
sehol se hallani másról,
sem itthon, sem idegenben.
Engem se hagy tán szégyenben.
Most várom a követséget,
hogy Annámmal mit intézett.
(*Kimegy*)

ENGELHART (*jön be, és szomorúan járkal föl-alá*)
Ó, te átkozott szerencse,
mért röhögsz most a szemembe?
Nékem ma megígértetted,
amért szívem rég epedett:
háromra vár itt a Drága,
hogy bezárjon két karjába.
S most szétfoszlik minden álmom,
mert még ebben az órában
megjön a gazdám Augsburgból,
és azt parancsolja, újból
készítsem el számadásom,
reggelre, hogy majd lóháton
Rómába vigyük sebtében.
Ó, mily csapás, mily nagy szégyen
ez reám és szerelmemre!
Mit gondol majd rólam erre?
Hogy hazudok, csalog folyton?
Egy csapásra eltékozlom
szerelmét és becsülését!
Nem illet meg semmi részvét.
Mit jó drágán végbevittem,
semmivé foszlik ma minden!
Nem látom őt soha többé,
ez gyötör majd mindörökké!

Ó, ha kijönne még Anna,
mint tegnap, és hírt adhatna
néki, milyen baleset ért,
mért nem állok helyt szavamért,
messze tőle mért is szóktam,
addig is, míg meg nem jöttem,
s mindent rendbe nem hozhatok! –
Megyek, tovább nem várhatok:
gazdámnál kell lennem rögtön,
s számadásom összeütnöm.
(*Szomorúan elmegy*)

ANNA (*jön*)

A hármat már elütötte,
s úrnőm lelkemre kötötte,
hogy kint várjak kérőjére.
Aztán, mikor megjön végre,
s közeledtét észreveszem,
eresszem be őt csendesen.
(*Távozik*)

KONRÁD (*a koldusdiák jön alamizsnás szütyőjével és írószerszámaival*)

Ma egészen jó napom van,
sok-sok alamizsnát kaptam.
Három krajcár is összejött,
pár szelet hús, félig süített,
fél fazék lucskos káposzta –
ezt gyűröm most a gyomromba.
Ha nem lenne elegendő,
rejt még egyet s mást a kendő.
Aztán elmegyek a kúthoz,
s pár kortyot beszivattyúzok.
Így feszül majd meg a hasam. –
E hordó nagy kedvemre van.
Kis szalmát is leltem benne,
ha netán szél, eső lenne.
Nincs benne patkány, sem egér,
csak ruhatetű edegél;
bőrömön oly mohón legel,
hogy furtonfurt vakarni kell.
A hordót, azt megszerettem:
nem kell szálláspénzt fizetnem.
Éjjelre mindig nyitva vár,
közel fél esztendeje már.
Napközben végzem iskolám,
s fát is aprítok délután,
vagy töltöm kolduló szütyőm
városszerte, ha van időm,
hogy megtölthessem gyomromat,
e feneketlent, napra nap.

ANNA *(jön)*

Hallottam innét valamit,
 mondom, az úrfi lehet itt.
 Ő az, és magában beszél.
 Jól hallottam, hogy nem a szél.

(Az ajtóhoz lép)

Psz! Pszt!

Jöjjön az Úrfi be hamar!
 Néma csendben, csak semmi zaj,
 nehogy meghallja valaki,
 mert abból jó nem sülne ki!
 Álljon meg csöndesen *amott*,
 míg Asszonyomnak hírt adok!

(Bemegy)

KONRÁD

Vajon mi van ez ügy mögött,
 melyről a lány kint pöntyögött?
 Gondoltam, ad egy tál levest,
 mit nem is bánna ez a test,
 mely három napja nem evett
 egy félkanálnyi meleget.
 Mikor ide bévezetett,
 „fiatalúrnak” nevezett,
 s rám parancsolt, álljak csendben,
 míg ő szépen béjelent benn.
 Ezért, világos, mint a nap:
 valaki másnak tartanak.
 Látom már, ez a vaksötét
 vakította meg így szemét.
 Mindenesetre követem:
 ki tudja, mire jó nekem
 e váratlan vakszerencse?
 Bölcs az illet meg ne vesse!
 Ezért én is fülön fogom,
 amit kínál az alkalom.

ANNA *(visszajön)*

Fiatalúr, hallgasson rám!
 Akármilyen furcsa is tán,
 sötétben kell felvezetnem
 három lépcsőn, rezzenetlen.
 Ott Úrnőmnek vetett ágya
 és ölelő karja várja.

(Fölvezeti Konrádot, majd visszajön)

Már a templomszentelőre
 szép holmit remélek tőle,
 hisz kettejük szerelmében
 bizony, nem csekély a részem!
 Az ifiurat szerelme

madárhurokba terelte:
 Úrnómhöz van kötve lába,
 nem léphet más házasságba.
 Ám ő úgysem játszik véle,
 megbecsüli, hogy a férje.
 De most megyek, lepihenek,
 hogy hajnalra ébren legyek,
 és a kapuhoz kísérem
 az ifjurat még sötétben.
(Kimegy, de hamarosan visszajön, és vezeti Konrádot kifelé)
 Fiatalúr, figyeljen rám!
 Most éppen a lépcsőn van, lám. –
 Lassan, nehogy félre lépjen,
 s csörömpölni kezdjen nékem!
 Ha azt meghallja az inas,
 biztos lármát csap, a pimasz!

Konrád leejti alamizsnás szütyőjét

Áh, Ifiúr! Mért nem vigyáz?!
 Pillanat, és talpon a ház!
 KONRÁD Ej, szakácsnő, ne bosszankodj!
 Mit számít egy ilyen kis „potty”?
 Késem hullt le, s ott lenn hallgat.
 Te se veszítsd el nyugalmad!

ANNA *(levezeti Konrádot, és sietve visszajön)*

Kijutott a fiatalúr!
 Most megnézem, mi van alul.
 Megvizsgálom majd lámpával
 azt a kést, és tűzifával
 letakarom, mert remélem,
 az is hoz valamit nékem.

(Lemegy a lámpával)

ROZIMUNDA *(jön be, az írókészlettel kezében)*

Úgy tűnik, valami baj van.
 Sem örömöm, sem nyugalmam,
 míg valahogy meg nem értem,
 mért kellett ilyet megélnem!

Anna bejön

A pokolba! Mondd csak, Anna,
 kit sóztál éjjel nyakamba?! –
 Hogy ma reggel fölédtem,
 ágyamnál e holmit leltem.
 Mellette meg ezt a könyvet.
 Ilyet az Úr soha nem vett,

így hát el sem is ejthette.

Egészen más érdekelte,

nem olvasott ilyeneket.

Ha nem ő volt, ki lehetett?

ANNA *(felmutatja az alamizsnás szütyőt)*

Sajnos, rossz hírem van, Úrnóm!

Hajnalban, még itt, a lépcsőn,

ezzel csapott szép robajt, *e!*

De kért, hagyjuk csak lenn fekvé,

a kése volt, ami koppant.

Mikor elment, lámpást hoztam,

nehogy a kés még megvágjon.

Nézem, sehol nem találok.

Itt van helyette ez a zsák! –

Csoda, hogy nem kaptam gutát.

Benne fél fazék káposzta:

a nagy zajt hát *ez* okozta!...

Két szelet hús meg egy cipó,

s morzsa, legalább egy kiló.

Közte kopott krajcár vagy hat,

amilyet koldusok kapnak.

A mi díszvendégünk tehát

közönséges koldusdiák!

Jaj, megáll az ember esze!

Ki az ördög hozta ide

a rongy, tetves csavargóját?!

Ki hallott még ily rút tréfát?

ROZIMUNDA Hogy a fene esne beléd!

Krakovása nem volt elég,

hogy gyanút fogj, kit vezetsz be?

ANNA Nem én vagyok hibás ebbe',

Asszonyom akart sötétet.

ROZIMUNDA Beszéde se tűnt fel néked?

Hiszen hangját hallottad, nem?

ANNA Az, sajnos, becsapott engem.

Mi tagadás, furcsán csengett,

de azt hittem, becsicscentett.

Gyanúsnak én mást találtam:

zsákját, korahajnal-tájban.

Köpenye is, ahogy fogtam,

zsírosnak tűnt a markomban.

De, gondoltam, dísznek mára

farkasbundát vett magára.

Ha sejtem, hogy ki, a mocskos,

fejjele jön le, annyi biztos!

Égnek emeli a talpát!

ROZIMUNDA Frász törné ki a mihasznát!
Hogy húznák föl a bitóra!
Ó, ha sejtelmem van róla,
hogy ki fekszik ott mellettem! –
Észre kellett volna vennem!
Tuskóként hevert a beste,
s bűzlött, mint egy vén bakkecske.
S titkon micsoda szeleket
suttyangatott, eregetett!
Feszt viszketett, vakaródzott,
tetvekér' tapogatódzott,
csapná őt a ménkű agyon!
Egy dolog fáj nékem nagyon:
nyakára, hogy megjött, nyomban
aranyláncot akasztottam;
legkedvesebb emlékemet:
el ne felejtse engemet!
Jaj, az egész hogy fáj nékem!
Drága Annám, hallgass mélyen,
nehogy valaki megtudja!
Kapsz egy kaftánt ajándékba!
Ha e botrányt kifecseged,
férjhez többé nem mehetek...
Ezt, mielőtt hajnalodna,
hajítsd a Pegnitz-patakba!
Ilyesmit ha megtartasz,
bajt okozhat – mond Hans Sachs.